

Gittin Sources 58

רוב מקורות (1) מופיעות ב 57 SOURCES

חדושי הריטב"א מסכת גיטין דף עד עמוד ב

ואי קשיא לך ומאי מספקא ליה לרבא ואפי' בלא הלל הא פשיטא וכי יקבל מתנה בעל כרחו אם אינו רוצה, ורב שימי בר אשי נמי היכי בעי למימר דנתינה על כרחו היא נתינה וכי איכא מאן דפליג בצווח מעיקרו דלא היא נתינה, וי"ל דמתנה בעלמא הא ודאי פשיטא דאינו זוכה בה בע"כ ונתינה בע"כ לא היא נתינה, אבל הכא כיון שנתן לה הגט על תנאי זה והגט בידה והמעות הללו אצלה אינן אלא כחוב והיא באה עכשיו להפטר בנתינה זו בהא שייך למימר (שהיא) [שיהא] נתינה בע"כ שמה נתינה, ומיהו כחוב גמור ליתא דכחוב גמור פשיטא דנתינה על כרחו שמה נתינה, אבל דמיא לבית בבתי ערי חומה דדמיא קצת לחוב כיון שיש לו לקבל המעות ודמיא קצת למתנה כיון שהבית מכור לו מכירה גמורה אלא דרחמנא הוא דאוקמיה אפדיון ומשו"ה מספקא ליה משום דדמיא קצת לחוב ודמיא קצת למתנה וכדפרישית.

רמב"ם הלכות אישות פרק ו הלכה א

המקדש על תנאי אם נתקיים התנאי מקודשת ואם לא נתקיים אינה מקודשת, בין שהיה התנאי מן האיש בין שהיה מן האשה, וכל תנאי שבעולם בין בקידושין בין בגירושין בין במקח וממכר בין בשאר דיני ממון צריך להיות בתנאי ארבעה דברים.

רמב"ם הלכות אישות פרק ו הלכה ב

ואלו הן הארבעה דברים של כל תנאי, שיהיה תנאי א כפול, ושיהיה הין שלו קודם ללאו, ושיהיה התנאי קודם ב למעשה, ושיהיה התנאי דבר שאפשר לקיימו, ואם חסר התנאי אחד מהן הרי התנאי בטל וכאלו אין שם תנאי כלל אלא תהיה זו מקודשת או מגורשת ויתקיים המקח או המתנה מיד וכאלו לא התנה כלל הואיל וחסר התנאי אחד מן הארבעה.

רמב"ם הלכות אישות פרק ו הלכה ג

כיצד האומר לאשה אם תתני לי מאתים זוז הרי את מקודשת לי בדינר זה ואם לא תתני לי לא תהי מקודשת ואחר שהתנה תנאי זה נתן לה הדינר, הרי התנאי קיים והרי זו מקודשת על תנאי, ואם נתנה לו מאתים זוז תהיה מקודשת ואם לא נתנה לו אינה מקודשת.

רמב"ם הלכות אישות פרק ו הלכה ד

אבל אם אמר לה הרי את מקודשת לי בדינר זה * ונתן הדינר בידה והשלים התנאי ואמר אם תתני לי מאתים זוז תהי מקודשת ואם לא תתני לי לא תהי מקודשת הרי התנאי ג בטל מפני שהקדים המעשה ונתן בידה ואחר כך התנה ואף על פי שהכל בתוך כדי דיבור, והרי זו מקודשת מיד ואינה צריכה ליתן לו כלום. +**השגת הראב"ד**/ הרי התנאי בטל מפני שהקדים המעשה ונתן בידה ואחר כך התנה. א"א לא זו הדרך אלא אפילו אמר הכל קודם המעשה ואחר כך נתן הדינר הרי התנאי בטל משום דלא דמי לתנאי בני גד שאמרו אם יעברו דהיינו תנאי והדר ונתתם דהיינו מעשה וזה לא אמר כן אלא אמר הרי את מקודשת דהיינו מעשה והדר התנאי. +

מגיד משנה הלכות אישות פרק ו הלכה ד

[ד] אבל אם אמר לה הרי את מקודשת וכו'. לשון המשנה (מציעא צ"ד) בדין מעשה קודם לתנאי כך הוא וכל תנאי שיש מעשה בתחלתו תנאו בטל ע"כ. ופירוש רבינו בה מבואר שהוא מפרש שיש בו מעשה שהקדים ועשה המעשה בפועל ואח"כ התנה תנאו אבל אם לא עשה המעשה אעפ"י שהקדימו באמירה הרי התנאי קיים וכגון שאמר הרי את מקודשת אם תתני לי מאתים זוז ואם לא לא תהי מקודשת ואח"כ נתן הקידושין לידה הרי תנאו קיים ואף על פי שלא הזכיר רבינו זה בביאור כ"נ ממ"ש כאן מפני שהקדים המעשה ונתן בידה. ובהשגות א"א לא זו הדרך אלא אפילו אמר הכל קודם המעשה ואח"כ נתן הדינר הרי התנאי בטל משום דלא דמי לתנאי בני גד ובני ראובן שאמרו אם יעברו דהיינו תנאי והדר ונתתם דהיינו מעשה וזה לא אמר כן אלא אמר הרי את מקודשת דהיינו מעשה והדר אם תתני דהיינו התנאי עכ"ל. וכן פירשו כדבריו בתוס' וכן פירש הרמב"ן והרשב"א ז"ל דרך פשיטות ולדבריהם כל מה שהזכירו בגמרא הרי את מקודשת ע"מ שיהיה כך למאן דלית ליה בגמרא כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי אין הלשון ההוא מדוקדק אלא כשאמר ע"מ שיהיה כך הרי את מקודשת ולדין דקי"ל דעל מנת כמעכשיו אין צריך בע"מ כל הדקדוקין אלו כמו שיתבאר. אבל באומר אם כגון ה"ז גיטך אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש צריך שיקדים התנאי ויאמר אם לא באתי ה"ז גיטך זה דעתם ז"ל וכן כתבו בביאור. ולשון המשניות והגמרא בכמה מקומות אינו מדוקדק לפי דעתם וזה נראה שהכריחו לרבינו לפרש מה שפירש ודין זה צ"ע:

[ד] אבל אם אמר לה הרי את מקודשת לי וכו'. מלשון רבינו שכתב אבל אם אמר לה הרי את מקודשת לי בדינר זה ונתן הדינר בידה וכו' משמע דאפילו שהקדים המעשה לתנאי באמירה לאו כלום הוא דטעמא דפסול משום דנתן הדינר הא לא נתן אף על פי שאמר תחלה הרי את מקודשת לי וכו' מהני ומ"מ איכא למשד' בהא נרגא ולומר דהיינו טעמא דהיכא דלא נתן מהני משום דאח"כ אמר אם תתני לי מאתים זוז תהיי מקודשת שחזר להזכיר התנאי קודם המעשה אעפ"י שבתחלה הזכיר המעשה תחלה הרי בסוף התנאי הזכירו לבסוף אבל כשלא הזכיר המעשה בסוף כלל אלא בתחלה לא הוו קידושין ולכך כשכתב כיצד הזכיר התנאי תחלה. ואף על פי שאין זה נכון מ"מ כתב ה"ה שזה הדין לא הזכיר רבינו בביאור משום דאיכא למשד' הך נרגא כדפרישית ומ"מ כתב שודאי דעתו של רבינו דאפילו דהקדימו באמירה מהני. עוד כתב ה"ה ולשון המשניות והגמרא בכמה מקומות אינו מדוקדק כו'. וקשה דלדעת רבינו נמי (דאם) ההיא דהרי זה גיטך אם לא באתי אינו מדוקדק שלא הזכיר שם במשנה כפל התנאי ונראה דלא דמי דלרבינו חזר וכפל ולא הזכירו דסמך על מה שאמר במקומות אחרים דצריך כפל אבל לדעת המפרשים קשה דהזכיר הדבר בהפך מה שהוא שהזכיר המעשה קודם ואינו דומה חסרון הענין כמו לומר הדבר בהפך דבחסרון אית לן לומר סמך על מקום אחר משא"כ בדבר הנאמר בהפך. ובהך פירוש דפירש לרבינו בתנאי קודם למעשה איכא לאקשו"י מההיא סוגיא דפרק מי שאחזו (דף ע"ה) בתרתי חדא דשם אמר מתקיף לה רבא טעמא דלא כפליה לתנאיה הא כפליה [לתנאיה לא הוי גיטא] מכדי כל תנאי מהיכא גמרינן להו מתנאי בני גד ובני ראובן מה התם תנאי קודם למעשה [אף כל תנאי קודם למעשה] לאפוקי הכא דמעשה קודם לתנאי. וקשה דהיכא רבא בברייתא דמעשה קודם לתנאי לפירוש רבינו שאע"פ דמעשה קודם ר"ל ענין המעשה הא בברייתא לא אמרו אלא שאמר התנאי אבל לעולם שעשה המעשה אח"כ מ"מ לשאר המפרשים הרי אמרו שם מעשה קודם לתנאי שהרי הזכירו הרי זה גיטך שהוא המעשה קודם וכ"ת נימא דמתני' הזכיר המעשה קודם שלא בדקדוק כההיא מתני' דה"ז גיטך אם לא באתי דההיא שלא בדקדוק לדעתם לזה י"ל דרבא פריך על אב"י דאומר דברייתא הוי בדקדוק ומה שלא הזכיר כפילת התנאי משום דמשמע ליה מתני' בדיוקא היא וא"כ הא הוי מעשה קודם לתנאי דאי אמרת לאו בדיוקא אפילו כענין הכפל נמי לאו דוקא כההיא דה"ז גיטך דלאו דוקא לענין הכפל אלא ודאי דהוי דוקא ולהכי פריך אבל לרבינו קשה כדפרישית. וע"ק מה שהקשו שם (ע"ב) גבי אתקין שמואל בגיטא דשכיב מרע אם לא מתי לא יהא גט וכו' ולימא לא יהא גט אם לא מתי בעינן תנאי קודם למעשה והא לפירוש רבינו כל זמן שאינו נותנו לה תנאי קודם למעשה מיקרי וקושיא זו הקשה הר"ן בפרק האומר. ונראה לתרץ לזה דגמרא תריץ מקמי הכי דלא אמר אם מתי יהא גט משום דלא מקדים איניש פורענותא כו' כלומר להזכיר המיתה קודם וחזרו והקשו א"כ לימא לא יהא גט אם לא מתי כלומר אפילו להזכיר המיתה בדרך שלילה לא היה לו להזכיר אלא לומר לא יהא גט וכו' ותירץ בעינן תנאי קודם למעשה פירוש כיון דהך לאו פורענותא הוא רצה שמואל לסדר הלשון כמו סדר הענין וכמו שהענין הוא שהתנאי קודם למעשה רצה ג"כ לסדר הלשון בזה האופן וז"א בעינן תנאי קודם למעשה כלומר דבעינן תנאי קודם למעשה ואם כן רצה שמואל לסדר הלשון מסכים לענין והוא בעיני תירוץ נאות לדעת רבינו אבל לקושיא ראשונה צ"ע. וכבר עלה בדעתי לומר דמשמע ליה לגמרא דמדקאמר ה"ז גיטך משמע שכבר נתנו לה וזה אינו שוה כלל דאין לשון של זה מורה על הנתינה כבר אלא שהוא בידו ומורה אותו באצבעו. ועוד שה"ה כתב שהמשנה של ה"ז גיטך אם לא באתי הוא מדויק לפי דעת רבינו משמע דאין לשון זה מורה על הנתינה כלל וצ"ע:

כסף משנה הלכות אישות פרק ו הלכה ג

[ג] כיצד האומר לאשה אם תתני לי מאתים זוז וכו'. אבל אם אמר לה הרי את מקודשת לי בדינר זה ונתן הדינר בידה והשלים התנאי כתב הטור וז"ל מלשון הרמב"ם יראה שאם השלים כל תנאו קודם שנתן לידה הקידושין דהוי תנאי שכתב אבל אם א"ל הרי את מקודשת לי בדינר זה ונתן הדינר בידה והשלים ואמר אם תתני לי מנה הרי את מקודשת לי ואם לא תתני לא תהיי מקודשת הרי התנאי בטל מפני שהקדים המעשה ונתן בידה ואח"כ התנה אף על פי שהכל היה תוך כדי דיבור הרי זו מקודשת מיד ואינה צריכה ליתן לו כלום ולא נהירא דמילתא דפשיטא היא אם נתן בידה בלא תנאי שהיא מקודשת בלא תנאי עכ"ל מ"ש ול"נ דמילתא דפשיטא היא וכו' כלומר וא"כ לא היה צריך שיתנו חכמים ויצריכו שיהיה תנאי קודם למעשה כיון דמילתא דפשיטא היא שאם קדם המעשה סתם אין התנאי שהתנה אח"כ כלום. ואין טענה זו כלום כיון דגמרא דברי הקידושין הוא התנאי שהרי הוא אומר הרי את מקודשת לי בזה על תנאי כך וכך אף על פי שנתן לה הקידושין קודם שיזכיר התנאי מ"מ כיון דדברים אחדים הם בלי הפסק ראש דבריו אסיפא סמך והוה לן למימר דלא חלו הקידושין אלא על אותו תנאי אי לאו דגמרינן מתנאי בני גד שצריך שיהיה תנאו קודם למעשה. ולישנא דרבינו הכי דייק שכתב אם א"ל הרי את מקודשת לי בדינר זה ונתן הדינר בידה והשלים התנאי ואמר אם תתני לי מאתים זוז תהיי מקודשת וכו' הרי התנאי בטל ומדכתב והשלים התנאי משמע כמו שכתבתי דתנאי לאו מילתא באפי נפשה היא אלא תשלום דבריו הראשונים:

כתב הר"ן צ"ל דהא דתנן ה"ז גיטך אם לא באתי ופרכינן עלה וניחוש שמא בא דאלמא התנאי קיים שהמשנה שנויה שלא בדקדוק וכן הרבה כיוצא בזה דאי לא ה"ל מעשה בתחלתו ותנאו בטל אלא שהרמב"ם כתב אבל אם אמר לה הרי את מקודשת בדינר זה ונתן הדינר בידה והשלים התנאי וכו'. ונראה מדבריו דלא מיקרי מעשה לקודם לתנאי אא"כ נעשה המעשה תחלה ולדבריו המשניות שנויות בדקדוק. אלא דלא נהיר דאי הכי היכי אמרינן בפרק מי שאחזו (גיטין ע"ה) גבי תקנתא דשמואל בגט שכיב מרע ולימא לא יהא גט אם לא מתי בעינן תנאי קודם למעשה דאפילו אמר הכי כל שלא נתן הגט לא הוי מעשה קודם לתנאי וכבר השיגו עליו הראב"ד והרמ"ך בהגהותיהם עכ"ל:

אבל אם אמר לה הרי את מקודשת לי בדינך זה ונתן הדינך בידה והשלים התנאי ואמר אם תתני לי מאתים זוז תהיי מקודשת לי ואם לא תתני לי לא תהיי מקודשת הרי התנאי בטל מפני שהקדים המעשה ונתן בידה ואח"כ התנה וכו' עכ"ל.

ובהשגות ז"ל אפילו אמר הכל קודם המעשה וכו' הרי התנאי בטל משום דלא דמי לתנאי בני גד ובני ראובן שאמרו אם יעברו דהיינו תנאי והדר ונתתם דהיינו מעשה וזה לא אמר כן אלא אמר הרי את מקודשת דהיינו מעשה והדר אם תתני דהיינו תנאי עכ"ל, וההשגה מבוארת דכיון דהא דבעינן תנאי קודם למעשה הא ילפינן מדהקדים אם יעברו לונתתם א"כ הא קאי זאת על התנאת המעשה ולא על עצם המעשה בפועל, וקשה על הרמב"ם שפירשה על גוף המעשה.

ונראה לומר לדעת הרמב"ם, דבתנאי בני גד ובני ראובן כיון דהיה עפ"י הדבור, ממילא דע"י הדבור של ונתתם נגמר זכיתם בעבר הירדן וא"כ הוי זאת גם מעשה בפועל, וע"כ הא שפיר נוכל למילף מהא דהוקדם אם יעברו לונתתם דבעינן תנאי קודם לעצם המעשה, כיון דבקרא זה של אם יעברו ונתתם נכלל ביה גם עצם המעשה של זכית בני גד ובני ראובן בחלקם. ואף על גב דדעת הרמב"ם היא בפ"ו שם ה"ז דבתנאי דמעכשיו לא בעינן משפטי התנאים, וא"כ הרי בעל כרחך דבשעת הדבור של ונתתם לא זכו עוד בחלקם, דאל"כ הא הוי תנאי דמעכשיו. אכן נראה על פי מה שכתב הרמב"ם בפ"ט מה' גירושין ז"ל ומה בין המגרש על תנאי לזה שקבע זמן לגירושין או תלאן במעשה שהמגרש על תנאי יש שם גירושין ואין גומרין עד שיתקיים התנאי עכ"ל. הרי דזהו עיקר יסוד הדין של תנאים שגומר המעשה בקנינו ואך שהתנאי מעכבו מלהגמר, א"כ גם הכא בהדבור של ונתתם כבר נגמר קנינם וזכיתם בעבר הירדן כיון דהיה עפ"י הדבור, ורק כיון שנאמר בו התנאי של אם יעברו בזה הוא דהדר הדין שהתנאי יעכב גמר זכיתם עד שיעברו ויקיימו התנאי, אבל הא מיהא דגמר זכיתם לאחר קיום התנאי הכל נעשה ע"י הדבור של ונתתם, וע"כ הוי זאת מעשה בפועל, ושפיר ילפינן מינה דבעינן תנאי קודם לעצם המעשה, וכמו שהוקדם אם יעברו לונתתם, והרי גם בכל מקום דבעינן תנאי קודם למעשה בפועל הוא ג"כ היכא שהמעשה נגמרת ע"י קיום התנאי ומ"מ בעינן שהתנאי יוקדם למעשה ז, וכמבואר ברמב"ם פ"ו ה"ז שם, וע"כ שפיר ילפינן זאת מתנאי דבני גד ובני ראובן, וכמו שנתבאר.

והנראה פשוט, דבאמת גם הראב"ד סבירא ליה כן דעל ידי הדבור של ונתתם כבר נגמר המעשה גם כן כמו שנתבאר, דזה פשוט כן, אלא דהשגתו היא מטעם אחר, והוא, דהנה נראה דבכל תנאים בעינן שיתנה גם המעשה, אפילו במקום שלעצם המעשה לא בעינן דיבור כלל, כגון היכא דמהניא נתן לה בשתיקה, וכמבואר בקידושין דף ו' [ע"א] דאיכא גוונא דמהניא אף אם נתן לה בשתיקה, וכן גבי גירושין הרי הרבה פוסקים ס"ל דאם נתן לה בשתיקה ג"כ מגורשת, מ"מ הדבר פשוט דכשמגרשה על תנאי בעינן שיתנה המעשה ג"כ, ובעינן שיאמר לה אם תעשי כן תהיי מגורשת, ולא מהניא שיאמר לה אם תעשי כן לחוד, ויתן לה הגט בלא הזכרת המעשה כלל. והדין פשוט כן, דהרי בעינן גם הן קודם ללאו, ועיקרו של הן הא הוי הזכרת חלות המעשה, הרי להדיא דבעינן התנאת המעשה. ולפ"ז הרי בעל כרחך בתנאי בני גד ובני ראובן הך דיבורא דונתתם היו בו שני דברים, התנאת המעשה, ומעשה בפועל, דאם אף לא היה נכלל בזה התנאת המעשה הרי לא היה בו דין תנאי כלל, וע"כ סובר הראב"ד, דהתנאת המעשה שהוא מעיקר עשית התנאי, עליה הוא דאמרין דבעינן דומיא דבני גד ובני ראובן שיהא התנאי קודמו, משא"כ עצם המעשה דאין זה מגוף התנאי, ע"כ לא שייך בזה לומר שניבעי דומיא דבני גד ובני ראובן שיהא התנאי קודם לעצם המעשה, ובזה הוא שחולק הרמב"ם בסברא וס"ל דהמעשה בפועל עדיף יותר מהתנאת המעשה, וע"כ מסתבר דהך דינא דתנאי קודם למעשה קאי על עצם המעשה ולא על התנאת המעשה.

והנה מצינו תרי גווני בדיני התנאים דילפינן מתנאי בני גד ובני ראובן, חדא בדיני סדר עשית התנאי, דהתנאי יהא בסדר התנאות דומיא דבני גד ובני ראובן, וילפינן מזה דבעינן כפול והן קודם ללאו ובלאו הכי לא הוי תנאי כלל, והב' בחלות התנאי דיש דברים שאין התנאי חל עליהן כלל אף שנעשה ככל הלכות תנאי, והוא דבר שאי אפשר לקיימו ע"י שליח דהוי דינא בחלות התנאי דעל מעשה כזו לא חייל תנאה. אשר לפ"ז צ"ע לדעת הרמב"ם דמפרש להך דינא דתנאי קודם למעשה דר"ל לעצם המעשה בפועל, אם הוא דין בחלות התנאי דאמרין דכיון דכבר נעשה המעשה ע"כ לא חייל בו דין תנאי עוד, או דהוי דין בסדר ההתנאה דצריך שיהא קודם למעשה. ולפ"ז הרי נוכל לומר בפשיטות, דזהו דעת הרמב"ם דמפרש דקאי על מעשה בפועל, דס"ל דהוי דין בעצם חלות התנאי דכל שנעשה המעשה לא חייל בו עוד תנאי, וע"כ שייך זאת רק על עצם המעשה שכבר נעשית, משא"כ בהתנאת המעשה הרי עוד לא נעשה דבר, ושפיר חייל ביה תנאי. אכן זה אינו, דהנה ה"ר"ן בפ"ג דקידושין הקשה על הרמב"ם מהא דאיתא בגיטין דף ע"ה [ע"ב] דאתקין שמואל בגיטא דשכיב מרע דמבואר שם בסוגיא דאם כתב לא יהא גט אם לא מתי הוי מעשה קודם לתנאי, והרי התם לא הוי מעשה בפועל כי אם התנאת המעשה, הרי דבעינן תנאי קודם להתנאת המעשה, וקשה על הרמב"ם שפסק דלא בעינן תנאי קודם רק להמעשה בפועל ולא להתנאת המעשה.

ולדעת הרמב"ם נראה לומר, דבאמת כל התנאת המעשה שאומר שיהיו הקידושין והגט קיימין או יבטלו זהו גופא חשוב מעשה בפועל ג"כ, דהא אהניא דיבוריה אם לקיים הקידושין או לבטלן, וא"כ הרי גם לדעת הרמב"ם דסובר דכל עיקר הך דינא דתנאי קודם למעשה הוא רק להמעשה בפועל ולא להתנאת המעשה, מ"מ בעינן שיקדים התנאי גם להתנאת המעשה ג"כ, ומשום דהתנאת המעשה יש בה גם דין מעשה בפועל, וניחא הך דאתקין שמואל לדעת הרמב"ם כמו לדעת כל הפוסקים, כיון דלעולם בעינן שיקדים התנאי להתנאת המעשה ג"כ. אלא דנראה, דנהי דהתנאת המעשה יש בה גם דין מעשה, מ"מ לענין הדין של תנאי קודם למעשה הדין תלוי, דאם נימא דהא דבעינן תנאי קודם למעשה בפועל לדעת הרמב"ם הוא דין בחלות התנאי, משום דכן הוא הדין דכל תנאי

שלאחר מעשה לא מהניא, א"כ התנאת המעשה נהי דיש עלה גם דין מעשה, מ"מ מקרי עוד קודם המעשה, כל זמן שלא עשה מעשה הגירושין והקידושין, וצריך להיות התנאי קיים. אלא נראה מוכרח מכאן, דגם לדעת הרמב"ם הא דבעינן תנאי קודם למעשה הוא סדר בעיקר ההתנאה ומעשה התנאי, וע"כ שפיר חשוב גם התנאת המעשה כמעשה, דלענין סדר עשית התנאי שפיר נוכל לומר דכל שיש בו דין מעשה צריך שיהא התנאי קודמו, ואף שלא נגמר עוד המעשה. ולפ"ז הרי בעל כרחך מוכרח בדעת הרמב"ם דגם בדין סדר התנאי ילפינן מתנאי בני גד ובני ראובן על המעשה בפועל ולא על התנאת המעשה, ובזה הוא שחולק הראב"ד וכמו שנתבאר.

והנה ברמב"ם פ"ט מה' גירושין ה"כ פסק דהא דאתקין שמואל בגיטא דשכיב מרע קאי בין שנכתב התנאי כן בהגט עצמו ובין שהתנה כן בעל פה, וקשה לפי דעת הרמב"ם דהא דבעינן תנאי קודם למעשה הוא להמעשה בפועל, א"כ מאי נ"מ בין היכא שנכתב התנאי קודם למעשה או היכא שנכתב המעשה קודם לתנאי, אבל הרי מ"מ התנאי והמעשה בפועל נעשין ובאין כאחת בשעת מסירת הגט, והרי שם בסוגיא דאתקין שמואל מבואר דבעינן דוקא שיהא נזכר התנאי קודם למעשה, ולדעת הרמב"ם הא קאי כן גם על הכתיבה, וקשה דהיכא דהתנאי הוא בכתב בהגט עצמו א"כ הא לעולם הויין תנאי ומעשה כאחת. ואין לומר דהתנאי הוי על עצם השטר אם יועיל לגירושין אם לא, ונעשה זאת בשעת כתיבה עצמה, ושפיר חלוק בין תנאי כתוב קודם למעשה או מעשה קודם לתנאי, כיון דהמעשה הוא כתיבת הגט, א"כ בכתב המעשה קודם לתנאי הוי המעשה בפועל קודם, ואם כתב התנאי קודם הוי התנאי קודם למעשה בפועל, זה אינו, דהרי דעת הרמב"ם היא בפ"ח מה' גירושין ה"ד דכל תנאי הגט צריכין להיות אחר כתיבת התורף, ואם אך היה קודם כתיבת התורף הוי ספק גירושין, וא"כ הא נמצא דאם אך הוי התנאי על הגט גופיה אם יהיה בו דין שטר אם לא, לעולם הוי מעשה קודם לתנאי, כיון דהגט כבר נעשה בכתיבת התורף, וצ"ע. ובאמת שזה צ"ע גם לאידך פוסקים דס"ל דתנאי קודם למעשה קאי על התנאת המעשה, אבל הרי עכ"פ בעינן שהתנאת התנאי יהיה קודם להתנאת המעשה, והכא הרי הכל נעשה בשעת נתינת הגט וליכא כאן שום דבר שהוא קודם, ואף על גב ד"ל דגם בבית אחת שפיר דמי, אבל אכתי צ"ע דא"כ הרי גם בשכתוב המעשה תחלה בהגט ג"כ יהיה שפיר דמי, כיון דעל כל האופנים הויין בבית אחת התנאי והמעשה, ואיזה חילוק יש בין אם כתוב התנאי תחלה להמעשה תחלה, וצ"ע.

אלא בעל כרחך נראה מבואר מזה, דהא דבעינן תנאי קודם למעשה לאו בהקדמה תליא מילתא איזה דבר שנעשה קודם, אם התנאי אם המעשה, דהרי הכא בגט ליכא כלל שום דבר שהוא קודם, אלא דצריך להיות כן בצורת התנאי ופירושו, שיהא בפירוש התנאתו התנאי קודם למעשה, וע"כ אינו תלוי זאת כלל בהזמן איזה הוא קודם, וגם כשהם בשעה אחת ג"כ מיהא התנאי בצורתו ופירושו הוי התנאי תחלה להמעשה, וע"כ שפיר תלוי במה שכתוב בהגט תחלה על צורת התנאי איך שהוא. אלא דכל זה הוא רק להנך פוסקים דהא דתנאי קודם למעשה קאי על התנאת המעשה, דהכל הוא מעצם מעשה התנאי, אבל לדעת הרמב"ם דתנאי קודם למעשה קאי רק על מעשה בפועל, דאין המעשה שייך כלל לעצם התנאי, והויין שני דברים בפני עצמו, ואין זה שייך כלל לצורת התנאי ופירושו, ובעל כרחך דבהקדמה תליא מילתא דבעינן שהתנאי יקדם להמעשה, וא"כ הרי קשה כנ"ל, דבנכתב התנאי בהגט הרי הכל נעשה בבית אחת, ואיזה חילוק יש בין שנכתב המעשה קודם או התנאי קודם. וע"כ נראה דגם לדעת הרמב"ם דס"ל דהך דינא דתנאי קודם למעשה קאי על מעשה בפועל, מ"מ עיקר הדין לא נאמר על גוף המעשה שנעשה, כי אם על עשית המעשה שגומר בדעתו, שבזה הוא דחייל עיקר דין התנאי שעל מנת כן הוא עושה זה המעשה, וס"ל להרמב"ם דגם זה בכלל עיקר התנאי ושייך בו דין צורת התנאי שיהא התנאי קודמו, ומשום דס"ל להרמב"ם דכל עיקר הך מילתא של התנאת המעשה הוא דין עשית המעשה מה שגומר בדיבורו, וזהו דהוי בכלל גוף התנאי, משא"כ אם יצויר שתהא התנאת המעשה שלא יהא בה דין מעשה אין זה בכלל דין התנאת המעשה של תנאים, וע"כ הוא דס"ל להרמב"ם דכל שנעשה המעשה בפועל שוב אין זה חשוב תנאי קודם למעשה, כיון שכבר נגמר עשית המעשה א"כ ממילא דההתנאה שאח"כ חשובה כהתנאה שאין בה דין מעשה, ואין כאן תנאי קודם לעשית המעשה, ומיושב דעת הרמב"ם בהא דיליף מתנאי דבני גד ובני ראובן על מעשה בפועל שיהא התנאי קודמו, וגם הא דצריך תנאי קודם למעשה היכא שנכתב התנאי בהגט, משום דחלות המעשה שע"י גמר דעתו זהו ג"כ מעצם מעשה התנאי, וע"כ שייך דין צורת התנאי גם בכתוב בהגט עצמו, ושייך גם למילפיה מתנאי בני גד ובני ראובן כיון דהוא מעצם מעשה התנאי, וכמו שנתבאר.

אבל אם אמר לה וכו' הרי התנאי בטל מפני שהקדים המעשה ונתן בידה ואח"כ התנה. הנה מזה מבואר שהוא מפרש שיש בו מעשה שהקדים ועשה המעשה בפועל ואח"כ התנה תנאו וכמ"ש הרב המגיד וכמו שהבין הטור ג"כ שזה דעת רבינו והרב המגיד נתן לדברי רבינו טעם שמפרש כן משום דבמשנה קתני בדיני התנאי התם הרי זה גיטיך אם לא באתי וכו' שהקדים הרי זה גיטיך ואם גם באמירה בעינן תנאי קודם למעשה א"כ התנאי בטל ומשום זה הוכרח רבינו לפרש דבמעשה בפועל הוא דאמרינן דבעי תנאי קודם למעשה והנך המפרשים דמפרשי דגם באמירה בעי שיוקדם תנאי למעשה מוכרחים לומר דלשון המשניות והגמרא בכמה מקומות אינו מדוקדק, דהיינו שאיירי שהקדים התנאי בתחלה שאמר אם לא באתי מכאן עד שלשים יום יהא גט וכן כתב הר"ן ז"ל דהא דתנן הרי זה גיטיך אם לא באתי ופרכינן עלה וניחוש שמא בא דאלמא דהתנאי קיים שהמשנה שנויה שלא בדקדוק וכן הרבה כיוצא בזה דאי לא הו"ל מעשה בתחלתו ותנאו בטל אלא שהרמב"ם כתב אבל אם אמר לה הרי את מקודשת בדינך זה ונתן הדינך בידה והשלים התנאי וכו' ונראה מדבריו דלא מקרי מעשה קודם לתנאי אא"כ נעשה המעשה תחלה ולדבריו המשניות בדקדק

חולה שרצה לגרש אשתו על תנאי כשימות כדי שלא תפול לפני יבם ואם עמד לא תהיה מגורשת ולא רצה לגרשה מעכשיו כדי שלא תטרף דעתו, כך הוא כותב בגט אחר שכותב התורף או אומר לה כשנותן לה הגט אם לא מתי לא יהיה גט ואם מתי לא יהיה גט, כדי שיהיה תנאי כפול והין ה קודם ללאו ולא יפתח פיו תחלה לפורענות, ואם מת תהיה מגורשת כשימות והוא שיגיע הגט לידה קודם מיתה.

תוספות מסכת בבא בתרא דף קלז עמוד ב ד"ה לא החזירו

לא החזירו לא יצא - וא"ת אמאי לא יצא אפילו כי כפליה לתנאי והא הוה תנאי ומעשה בדבר אחד ואין זה כתנאי בני גד ובני ראובן כדאמרין במי שאחזו (גיטין דף עה. ושם) ה"ז גיטך והנייר שלי אינה מגורשת על מנת שהנייר שלי מגורשת ופריך מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא אמר רבא משום דהוי מעשה קודם לתנאי ולכך התנאי בטל ומגורשת ופריך רב אדא בר אהבה טעמא דהוי מעשה קודם לתנאי הא לאו הכי לא מכדי כל תנאי גמרינן מתנאי בני גד ובני ראובן מה התם לא הוי תנאי ומעשה בדבר אחד כו' אלא אמר רב אדא בר אהבה משום דהוי תנאי ומעשה בדבר אחד ומיהו יש לומר דרבא דהכא סבר דלא בעינן תנאי (ו) ומעשה בדבר אחד דהא התם נמי לא בעי אי נמי רב אדא ס"ל דכל האומר על מנת לאו כאומר מעכשיו דמי ולהכי הוי מעשה ותנאי בדבר אחד שאינו מגרשה אלא כשתחזיר לו הנייר ואיך תתגרש כשהגט בידו ולהכי הוי מעשה ותנאי בדבר אחד ולא חשיב תנאי אבל רבא סבר כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי ולא הוי תנאי ומעשה בדבר אחד ויכולים המעשה והתנאי להתקיים ומגורשת מיד ואחר כך תקיים התנאי אי נמי התם כרבי מאיר והכא כרבנן.

תוספות מסכת קידושין דף ו עמוד ב ד"ה לא החזירו

.....וא"ת ובלא החזירו אמאי לא יצא והא הוי תנאי ומעשה בדבר אחד והתנאי בטל כדאמר' התם (גיטין דף עה.) מכדי כל תנאי מהיכא ילפינן מתנאי בני גד ובני ראובן והתם תנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר הוה וי"ל התם לא הוי מסקנא הכי ואיכא שינויי אחרני א"נ י"ל הא דלא מהני תנאי ומעשה בדבר אחד היינו כששניהם סותרים זה את זה כי ההיא דעל מנת שתחזירי לי את הנייר דפרק מי שאחזו (שם) דהתם ס"ד דכל האומר ע"מ לאו כאומר מעכשיו דמי ונמצא שאינה מגורשת עד שמחזרת הנייר ואז אינו שלה אבל הכא סבר דכל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי.

חדושי הריטב"א מסכת גיטין דף עה עמוד ב

רב אשי אמר הא מני רבי היא דאמר רב הונא אמר רבי כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי. וכיון שכן הו"ל כמתנה ע"מ להחזיר והיא מגורשת אם תקיים תנאה שתחזיר לו את הנייר, והשתא רב אשי אתא לאוקמי ברייתא אפילו כרבנן, אלא מיהו ה"ה דמודה בה ר"מ, ובהא לא פליג רב אשי, מטעמא דאמר רב אדא בר אהבה (ו)משום דהו"ל תנאי ומעשה בדבר אחד, ודר"מ עדיפא מדרבנן דאילו לרבנן אינה מגורשת אלא אם תקיים תנאה ולר"מ מגורשת מיד דהתנאי אינו חזק כ"כ שיוכל לבטל המעשה,

חדושי הרשב"א מסכת גיטין דף עה עמוד ב

רב אשי אמר הא מני רבי היא דאמר רב הונא אמר רב כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי. כלומר ואפי' כי איכא תנאי כפול ותנאי קודם למעשה והן קודם ללאו דתנאו קיים הויא מגורשת דמכי מטי גיטא לידה איגרשא לה ומקיימא תנאה ואזלא, ולאו למימרא דכל האומר על מנת לא בעי תנאי כפול והן קודם ללאו ותנאי קודם למעשה למאן דסבירא ליה הכי בעלמא. והרי"ף ז"ל כתב בתשובה דהאומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי בין באיסורא בין בממונא ואין צריך עמו לכל תנאין אלו, ובמקום הזה כתב דאע"ג דבעינן בגיטין תנאי כפול ה"מ באם תשמישי ואם לא תשמישי כענין שנאמר אם יעברו בני גד ובני ראובן וגו' וכדאתקין שמואל בגיטא אבל בעל מנת לא דקיי"ל דכל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי, נראה שהוא ז"ל מפרש לזו דרב אשי הא מני רבי היא כלומר לא מפני שהתנאי בטל כאביי ורבא, דתנאי ודאי קיים דכל האומר על מנת אינו צריך לכל התנאין הללו, אלא דאפ"ה מתגרשת מעכשיו משום דכמעכשיו דמי ומקיימא תנאה ואזלא, ואף משמו של רבינו האי גאון ז"ל אמרו שכתב כן בתשובה, ולדבריהם כל שכן במעכשיו שאינו צריך לתנאין אלו, וכך כתב הרמב"ם ז"ל בהלכות אישות פ"ו וכל האומר ע"מ אינו צריך לכפול תנאו ולא להקדים התנאי למעשה אלא אף על פי שהקדים המעשה תנאו קיים, וכן כתב הגאון ז"ל בתשובה בעל מנת וכל שכן במעכשיו,

מרדכי מסכת גיטין פרק מי שאחזו רמז תכו

[*וה"ר] ברוך אומר דכל סוגיא דהכא כרבנן דפליגי עליה דרבי דלית להו כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי אבל דכיון דקיי"ל כר' דע"מ כמעכשיו דמי לית לן בה ורבא גופיה אמר ביש נוחלין אתרוג זה אני נותן לך במתנה ע"מ שתחזיריהו לי נטלו והחזירו יצא לא החזירו לא יצא והרי התם נמי מעשה קודם לתנאי וגם תנאי ומעשה בדבר אחד. וע"כ י"ל דודאי רבא אמר התם למלתיה כרב אשי דאית ליה כר' דאמר כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי:

תלמוד בבלי מסכת שבועות דף לו עמוד א

אל יכר, ויברכך, ויטיב לך - רבי מאיר מחייב, וחכמים פוטרין. והא לית ליה לר"מ מכלל לאו אתה שומע הן. איפוך. כי אתא רבי יצחק תנא כדתנן. אמר רב יוסף: השתא דאנן תנן הכי, וכי אתא רבי יצחק תני הכי, ש"מ דוקא תנן. אלא קשיא! כי לית ליה - בממונא, אבל באיסורא אית ליה. הרי סוטה דאיסורא הוא, ואמר ר' תנחום בר חנינאי. הנקי כתיב, טעמא דכתיב הנקי, הא לאו הכי - מכלל לאו אתה שומע הן לא אמרינן! (דף לו עמוד ב) אלא איפוך, אפילו באיסורא לית ליה. מתקיף ליה רבינא: ובאיסורא לית ליה? אלא מעתה, שתויי יין ופרועי ראש דבמיתה, הכי נמי דלית ליה לר"מ? והתנן, אלו שבמיתה. שתויי יין ופרועי ראש! אלא לעולם תיפוך, כי לית ליה - בממונא, באיסורא אית ליה, ושאינו סוטה דאיסורא דאית ביה ממונא הוא. הדרן עלך שבועת העדות.

תלמוד בבלי מסכת נדרים דף יא עמוד ב

תניא: חולין החולין כחולין, בין שאוכל לך ובין שלא אוכל לך - מותר, לחולין שאוכל לך - אסור, לחולין לא אוכל לך - מותר; רישא מני? ר' מאיר היא, דלית ליה מכלל לאו אתה שומע הין; אימא סיפא: לחולין לא אוכל לך - מותר, והתנן: לקרבן לא אוכל לך - ר' מאיר אסור, וקשיא לן: הא לית ליה מכלל לאו אתה שומע הין! ואמר רבי אבא: נעשה כאומר לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך, הכא נמי הכי קאמר ליה: לא חולין ליהו לפיכך לא אוכל לך! האי תנא סבר לה כר' מאיר בחדא ופליג עליה בחדא; סבר לה כותיה בחדא - דלית ליה מכלל לאו אתה שומע הין, ופליג עליה בחדא - בקרבן. רב אשי אמר: הא דאמר לחולין, והא דאמר לא לחולין, דמשמע לא ליהו חולין אלא כקרבן.

תלמוד בבלי מסכת נדרים דף יג עמוד א

מתני'. האומר קרבן עולה, מנחה, חטאת, תודה, שלמים שאני אוכל לך - אסור, רבי יהודה מתיר. הקרבן, כקרבן, קרבן שאוכל לך - אסור. לקרבן לא אוכל לך - רבי מאיר אסור.

גמ'. קתני: קרבן, הקרבן, כקרבן שאוכל לך - אסור, סתמא תנא כרבי מאיר, דלא שני ליה בין אימרא לאימרא; [אי ר"מ, הא] דקתני: הקרבן שאוכל לך - אסור, והתניא: מודים חכמים לרבי יהודה, באומר הא קרבן, והא עולה, והא מנחה, והא חטאת שאוכל לך - שמותר, שלא נדר זה אלא בחיי קרבן! (דף יג עמוד ב) לא קשיא: הא דאמר הא קרבן, והא דאמר הקרבן, מאי טעמא? חיי קרבן קאמר. קתני: לקרבן לא אוכל לך - רבי מאיר אסור, והא לית ליה לרבי מאיר מכלל לאו אתה שומע הין! אמר רבי אבא: נעשה כאומר לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך.

תלמוד בבלי מסכת קידושין דף סא עמוד א

מתני'. ר' מאיר אומר: כל תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן - אינו תנאי, שנאמר: ויאמר... אליהם אם יעברו בני גד ובני ראובן, וכתיב: ואם לא יעברו חלוצים; רבי חנינא בן גמליאל אומר: צריך הדבר לאומרו, שאלמלא כן, יש במשמע שאפי' בארץ כנען לא ינחלו.

גמ'. שפיר קאמר ליה ר' חנינא בן גמליאל לר"מ! אמר לך רבי מאיר: אי סלקא דעתך לאו לתנאי כפול הוא דאתא, לכתוב ואם לא יעברו ונאחזו בתוכם, בארץ כנען (דף סא עמוד ב) למה לי? שמע מינה, לתנאי כפול הוא דאתא. ור' חנינא בן גמליאל (אמר)? אי לא כתב רחמנא בארץ כנען, הוה אמינא ונאחזו בתוכם בארץ גלעד, אבל ארץ כנען כלל לא. ורבי מאיר? בתוכם - כל היכא דאית לכו משמע. תניא, אמר רבי חנינא בן גמליאל: משל, למה הדבר דומה? לאדם שהיה מחלק נכסיו לבניו, אמר: פלוני בני יירש שדה פלונית, ופלוני בני יירש שדה פלונית, ופלוני בני יתן מאתים זוז ויירש שדה פלונית, ואם לא יתן - יירש עם אחיו בשאר נכסים, מי גרם לו לירש עם אחיו בשאר נכסים? כפילו גרם לו. והא לא דמיא משל למתניתין! התם קתני: יש במשמע שאפילו בארץ כנען לא ינחלו, אלמא כפילה לארץ גלעד נמי מהני, והכא קתני: מי גרם לו לירש עם אחיו בשאר נכסים? כפילו גרם לו, אלמא כפילה לשאר נכסים הוא דקמהני! לא קשיא: הא מקמי דנימא ליה רבי מאיר ונאחזו, הא לבתר דנימא ליה ר' מאיר ונאחזו. בשלמא לרבי מאיר, היינו דכתיב: אם תיטיב שאת ואם לא תיטיב לפתח חטאת רובץ, אלא לר' חנינא, למה לי? סלקא דעתך אמינא, אם תיטיב - אגרא, אם לא תיטיב - לא אגרא ולא דינא, קא משמע לן. בשלמא לר' מאיר, היינו דכתיב: אז תנקה מאלתי, אלא לרבי חנינא בן גמליאל, למה לי? איצטריך, סלקא דעתך אמינא, היכא דניחה לה לדידה ולא ניחא ליה לדידהו מייתי בעל כרחיהו, קא משמע לן. אם לא תאבה האשה למה לי? איצטריך, סד"א, היכא דניחא להו לדידהו ולא ניחא לה לדידהו מייתי בעל כרחיהו, קא משמע לן. בשלמא לר' מאיר, היינו דכתיב: אם בחקותי תלכו ואם בחקותי תמאסו, אלא לר' חנינא בן גמליאל, למה לי? איצטריך, סד"א אמינא, אם בחקותי תלכו - ברכה, אם בחקותי תמאסו - לא ברכה ולא קללה, קא משמע לן. בשלמא לר"מ, היינו דכתיב: אם תאבו ושמעתם וגו' ואם תמאנו ומריתם וגו', אלא לרבי חנינא בן גמליאל, למה לי? איצטריך, סד"א, אם תאבו - טובה, ואם תמאנו - לא טובה ולא רעה, קמ"ל. מאי (דף סב עמוד א) חרב תאכלו? אמר רבא: מילחא גללניתא, נהמא דשערי אקושא ובצלי, דאמר מר: פת פורני חריבה במלח ובצלים, קשים לגוף כחרבות. בשלמא לרבי חנינא בן גמליאל, היינו דכתיב: אם לא שכב איש אותך ואם לא שטית טומאה תחת אישך הנקי, אלא לרבי מאיר, חנקי מיבעי ליה! אמר ר' תנחום: הנקי כתיב. בשלמא לר' מאיר, היינו דכתיב: הנקי, אלא לרבי חנינא ב"ג, למה לי? איצטריך, סד"א אם לא שכב איש - הנקי, ואם שכב - לא הנקי ולא חנקי אלא איסורא בעלמא, קמ"ל. בשלמא לרבי מאיר, היינו דכתיב: הוא יתחטא בו ביום השלישי וביום השביעי יטהר ואם לא יתחטא וגו', אלא לרבי חנינא ב"ג, למה לי? איצטריך, סד"א מצות

הזאה בשלישי ובשביעי, והיכא דעבד בחד מינייהו עבד, קמ"ל. והזה הטהור על הטמא ביום השלישי וביום השביעי למה לי? אצטריך, סד"א, שלישי - למעוטי שני, שביעי - למעוטי ששי, דקא ממעט בימי טהרה, אבל היכא דעבד בשלישי ובשמיני דקא מפיש בימי טהרה - אימא שפיר דמי. קמ"ל. וחטאו ביום השביעי למה לי? אצטריך, סד"א הני מילי לקדשים, אבל לתרומה בחד נמי סגי, קמ"ל.

רמב"ם הלכות זכיה ומתנה פרק ג הלכה ז

כבר ביארנו שכל תנאין שיש במתנות או במקח וממכר צריך שיהיה תנאי כפול, והן קודם ללאו, ותנאי קודם למעשה, ויהיה תנאי שאפשר לקיימו, ואם חסר אחד מאלו התנאים בטל וכאילו אין שם תנאי.

רמב"ם הלכות אישות פרק ו הלכה יז

כל * האומר מעכשיו אינו צריך לכפול תנאו ולא להקדים התנאי למעשה אלא אף על פי שהקדים המעשה תנאו קיים, אבל צריך להתנות בדבר שאפשר לקיימו, ואם התנה בדבר שאי אפשר לקיימו הרי זה כמפליג בדברים ואין שם תנאי, וכל האומר על מנת כאומר ז מעכשיו ואינו צריך לכפול התנאי ולא להקדימו למעשה.

חדושי הרמב"ן מסכת גיטין דף עה עמוד ב

ועוד ראיתי באותה תשובה לרבינו הגדול ז"ל אבל על מנת נוהג בין באיסורא בין בממונא וכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי ואין צריך עמו לכל התנאין האלו. ובהלכות כתב מקצת דאע"ג דבעינן תנאי כפול ה"מ באם תשמשי ואם לא תשמשי כענין שנאמר אם יעברו בני גד ובני ראובן וגו' וכדאתקין שמואל בגיטא אבל בע"מ [לא] דקי"ל כרבי דכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי, ונראה שהוא מפרש הא דאמר רב אשי הא מני רבי היא דאמר כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו לומר שאע"פ שלא אמר כל התנאים הללו התנאי קיים ואע"כ מתגרשת מעכשיו ומקיים תנאה ואזלא, וקשיא לן טובא דהא ר"מ בע"מ אמרה, וא"ת לית ליה כאומר מעכשיו דמי, א"כ היכי א"ר זירא משמיה דר' יוחנן הכל מודים שכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי הא איכא ר"מ ורשב"ג דלית להו הכי מדבעו תנאי כפול, ואפשר לדחוק ר' זירא לאו הכל מודים ממש קאמר אלא רבי ורבנן דפליגי עליה אבל לר"מ ורשב"ג לא חייש דיחידאי נינהו, ועוד אשכחן הכל מודים דלאו דוקא בפ' כלל גדול הכל מודים ביטוי וכו' ומפורש בגמ' הכל מודים מאן ר"י ולא מונבז.

ובתוספתא מצאתי בסיפא דההיא דתניא ע"מ שתשמשי וכו' אף על פי שלא נתקיים התנאי ה"ז גט וכו' דתני עלה הכי אמר לה הרי זה גיטך ע"מ שתשמשי את אבא שתי שנים ונתקרע הגט או שאבד בתוך שתי שנים ה"ז גט שכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו, ולא פליג ר"מ דאלמא לדברי הכל היא, ואשכחן נמי בעל מנת דבעינן תנאי שאפשר לקיימו ע"י שליח והיינו משום דגמרינן מתנאי דבני גד דקי"ל חליצה מוטעת כשרה והיכי דמי כגון דאמרין ליה חלוץ לה ע"מ שתתן לך מאתים זוז, ולדברי רבינו ז"ל כל שבע"מ תנאו קיים אף על פי שאינו כתנאי בני גד, ועוד וכי עדיף ע"מ מאומר מעכשיו ממש והא תקנת שמואל בגיטין בשאמר מעכשיו היא דאמר מהיום אם מתי או מעכשיו אם מתי דאילו אם מתי גרידא משנה שלימה שנינו הרי זה גיטך אם מתי לא אמר כלום, אלא ודאי בדאמר מעכשיו היה מעשה ואפ"ה בעינן תנאי כפול, ומאי שנא על מנת, ולא ירדתי לדעתו אם הוא מחלק בין ע"מ למעכשיו לומר דכשתלה מעשה בתנאי מעתה כגון דאמר ע"מ אלומי אלמיה, ואינו מחזור, אלא שהדין עלינו לדחוק לתקן דברי רבינו ז"ל ואף משום שאמרו שהגאון רבינו האי ז"ל כתב כן בתשובה, אבל מצאתי לרמב"ם ז"ל הספירי שהוא מבעלי סברא זו וכתב בהלכות אישות בפ"ו כל האומר מעכשיו אינו צריך לכפול תנאו ולא להקדים התנאי למעשה אלא אף על פי שהקדים המעשה תנאו קיים ושוב מצאתי בגליוני הראשונים תשובה לרבינו הגאון בע"מ וכ"ש במעכשיו, ומצאתי לראב"ד ז"ל שהוא נותן טעם לדבריהם ואומר דתנאי דע"מ או של מעכשיו כיון דמהשתא חייל, מעשה בתנאי חייל, דהשתא מתנה עמו הוא, אבל על תנאי דאם, כיון שהתנאי בא לבטל המעשה שלא יחול מעתה אין בו כח לבטל המעשה אא"כ כפל אותו, ואפי' יהא בטעם זה ממש או שיאמר טעם יפה ממנו מ"מ לפי דבריהם קשיא תקנת שמואל בגיטין

רמב"ם הלכות גירושין פרק י הלכה יג

וכן המוציא את אשתו משום אילונית או משום שרואה דם בכל עת תשמיש הרי זה לא יחזיר לעולם, שמא תנשא לאחר ותלד האילוניות ותתרפא הנדה ויאמר אילו הייתי יודע שכן הוא לא הייתי מגרש ונמצא הגט בטל והבנים ממזרים, ואם עבר והחזיר לא יוציא.

לחם משנה הלכות גירושין פרק י הלכה יג

[יג] וכן המוציא את אשתו משום אילונית וכו'. דין האילונית וכו' והקושיות הנופלות בלשון זה כתבם הרב"י בס' י' בטור אה"ע. ועוד יש להקשות במה שאמר וזהו שבגמ' לא הזכירו והוא שאמר לה גבי אילונית דהא בהדיא אמרו בגמרא (דף מ"ו ב) והכא במאי עסקינן בדלא כפליה לתנאיה משמע דכבר אמר לה משום אילונית וכו' וא"כ היכי קאמר דלא הזכירו. גם הקושיא גדולה על כולן היא דכיון דהוא פסק כר"מ דבעינן תנאי כפול היה לו להזכירו וכמו שכתב כן הטור בסימן י' ולא לפסוק כר"י. וכ"ת דר"י לא פליג אר"מ בתנאי כפול אלא דסבר דמשום לעז לחודיה לא יחזיר ומתניתין דקאמר לא יחזיר חייש ללעז כר"י א"כ מהו זה שאמר מאן חכמים

ר"מ דבעין תנאי כפול הא אין עסק לר"מ בהא דכולי עלמא מודו דבעי תנאי כפול אלא דהך רבנן לא חיישי ללעז ורבנן דלעיל חיישי ללעז ותרי רבנן הוו וא"כ למה אמר מאן חכמים ר"מ וכו'. ונראה לי לומר דאמרין בהאומר (קדושין דף ס"א) במתניתין ר"מ אומר כל תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן וכו' ופי' רבינו בפירוש המשנה וז"ל וזהו הנקרא תנאי כפול והוא מחוייב אפילו אמר ע"מ כמו באלו הבהות הנקדמות אר"מ שצריך ג"כ תנאי כפול ואין הלכה כר"מ ע"כ. משמע דס"ל לרבינו דר"מ פליג אמשניות דלעיל דקאמר ע"מ שיש לי בית כור עפר הרי זו מקודשת כו' וכתב דאין הלכה כר"מ בע"מ משום דהאומר ע"מ כאומר מעכשיו ובמעכשיו לא בעינן תנאי כפול ור"מ סבר דאע"ג דהאומר ע"מ כאומר מעכשיו דבהא לא פליג ר"מ כדכתב הרא"ש בפרק מי שאחזו דהרמב"ן הקשה על רבינו וההלכות שסוברין דבמעכשיו לא בעינן תנאי כפול דהא ר"מ אית ליה תנאי כפול בע"מ ובדאי אית ליה לר"מ דכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי כדמשמע בתוספתא דתנאי התם ע"מ שתשמיש וכו' והכרח שם דר"מ סבר דע"מ כאומר מעכשיו. וא"כ י"ל לדעת רבינו וההלכות דר"מ אף על גב דס"ל דאומר ע"מ כאומר מעכשיו בעינן תנאי כפול ולית הלכתא כר"מ בהא וא"כ השתא מצינן למימר דמאי דקאמר גמרא מאן חכמים ר"מ הוא משום דהא באומר משום איילונית אני מוציאך לא גרע מגילוי דעתא אף על גב דלא הוי גילוי דעת מעליא כמ"ש התוס' בד"ה דאי אמר לה וכו' מ"מ רבינו סבור דגילוי דעתא מעליא היא וא"כ ר"מ דסבר דבעינן תנאי כפול אפילו באומר מעכשיו הוא הדין בגילוי דעתא בעינן תנאי כפול כיון דהוא החמיר כ"כ בתנאי כפול דאפילו במעכשיו בעינן תנאי כפול ה"ה בגילוי דעתא דלא עדיף מתנאי דמעכשיו דקאמר ר"מ דבעינן תנאי כפול אבל לרבנן דבע"מ לא בעינן תנאי כפול ה"ה בגילוי דעתא דסגי ולא בעינן תנאי כפול ואנן כיון דלא קי"ל כר"מ בע"מ ולכך הכא לא בעינן תנאי כפול וזהו שאמר מאן חכמים ר"מ דבעי תנאי כפול אפילו בע"מ שהוא מעכשיו ולכך הכא לא סגי אלא בתנאי כפול ומה שאמר הכא במאי עסקינן בדלא כפליה לתנאי לא דלר' יהודה אצטריך שיאמר משום איילונית אני מוציאך דבלאו הכי סתמו כפירושו מדלא אמרו כן בגמרא והוא שיאמר משום איילונית אני מוציאך וכו' כדאמרו לעיל אלא מאי דנקט הכא לא כפליה לתנאי הוא להודיעך כחו דר"מ דאע"ג דאמר משום איילונית אני מוציאך כיון דלא כפליה אינו תנאי דלא עדיף ממעכשיו נמצא השתא דלדין דקי"ל דלא כר"מ בע"מ הכא לא בעינן תנאי כפול אלא בגילוי מילתא סגי ואם נאמר דהך אינו אלא לעז כדכתבו המפרשים גם אפשר ליישב דעת רבינו ולומר דה"ק מאן חכמים ר"מ וכיון דר"מ בעי אפילו במעכשיו תנאי כפול כיון דהוא החמיר כ"כ בתנאי הכא אפילו לעז לא הוי דליכא כפל תנאי ולא הוי גילוי דעתא מעליא אבל לרבנן דלא החמירו כל כך בתנאי כפול אהני לן הך גילוי דעתא אף על גב דלא הוי מעליא לענין לעז כיון דהם הקלו בתנאים. ועם זה יתיישבו דברי ה"ה מאי דקאמר מתוך כך פסק הלכה כר' יהודה משום דלית הלכתא כר"מ בע"מ כדפרישית, וגם מ"ש שלא הזכירו בגמרא והוא שאמר לה אתי שפיר כדפרישית וכל דבריו באו על נכון

חדושי הר"ן מסכת גיטין דף מה עמוד ב

גמרא והוא שאמר לה משום שם רע אני מוציאך פי' ולר"מ בדכפליה לתנאי כדאמרין לקמן ואי לאו לא מצי לקלקולה דלית ליה לר"מ מכלל לאו אתה שומע הן ואף על פי שכלל ואמר הן כל שלא הודיעוהו שלא יחזיר לא מצי לקלקולה דאמרין עלה מצא דהכא לא כשהתנו ממש עסקינן דא"כ כל שנמצא שם רע שאינו שם רע ודאי אינה מגורשת שכלל ואמר אם לאו משום שם רע לא הייתי מוציאך וכו' וכי כפליה בכה"ג לר"מ מאי הוה והא איהו מתנאי בני ראובן ובני גד גמר וכיון שכן נבעי תנאי גמור כי התם כי היכי דבעינן כפילה י"ל דכי בעינן תנאי גמור ה"מ בדבר שאפשר לקיימו או לבטלו כתנאי בני גד ובני ראובן אבל מגרש ע"ד מה שעבר בגילוי דעתא בלחוד מפסיל אלא דכיון דלית ליה לר"מ מכלל לאו אתה שומע הן בעי כפילה ובתוספות פירשו שאין קלקול זה מן הדין אלא משום חשש שמא יבא בעל ויוציא לעז על הגט.

תוספות מסכת גיטין דף מו עמוד א ד"ה אי אמר

אי אמר לה הכי מצי מקלקל לה - נראה דחששא זו אינה כי אם לעז בעלמא ולא שיהיה ממש גט בטל ובניה ממזרים דהא לא אמר ע"מ דאע"ג דבכמה דוכתי מהני גילוי דעת כמו שטר מברחת דהאשה שנפלו (כתובות דף עט.) וזבין ולא איצטריכו ליה זוזי דפרק אלמנה ניזונת (שם דף צז.) הכא ליכא למימר הכי מדבעי לר"מ תנאי כפול לכך נראה דלא אתי אלא ללעז בעלמא שיוציא עליה לעז כדי להחזירה אף על גב דכבר נישאת לאחר שריא ליה דזנות דשווג הוא לכך אמרו חכמים דלא יחזיר דהשתא שוב לא יוציא לעז ורש"י פי' דאפילו יאמר אילו הייתי יודע כו' אינו נאמן דכיון דידוע שאסור להחזירה ולא חש להמתין ולבדוק אחר הדברים גילה בדעתו שלא היתה חביבה עליו ולר"מ דבעי תנאי כפול כי לא כפליה למילתיה אפילו לעז ליכא והא דקאמר ר"מ כל נדר שצריך חקירת חכם לא יחזיר היינו בדכפליה למילתיה ולא כפליה לתנאי דאי כפליה לתנאי אין מועיל מה שלא יחזיר דלעולם איכא קלקולא.

רמב"ם הלכות נדרים פרק א הלכה יט

האומר לחבירו לא חולין לא אוכל לך הרי זה כמי שאמר לו מה שאוכל לך לא יהא חולין אלא קרבן, וכן אם אמר הקרבן שאוכל לך קרבן שאוכל לך כקרבן שאוכל לך הרי זה אסור, אבל האומר הקרבן לא אוכל לך או כקרבן לא אוכל לך או לקרבן לא אוכל לך או קרבן לא אוכל לך או לא קרבן לא אוכל לך כל אלו מותרים, שאין משמע דברים אלו אלא שנשבע בקרבן שלא יאכל לזה והנשבע בקרבן אינו כלום או שנדר שלא יאכל לו קרבן.

חולין שאוכל לך החולין שאוכל לך כחולין שאוכל לך חולין שלא אוכל לך החולין שלא אוכל לך כחולין שלא אוכל לך הרי זה מותר.
+/השגת הראב"ד/ חולין שאוכל לך. א"א זה המחבר מזכי שטרא לבי תרי הוא למעלה פוסק כחכמים דאית להו מכלל לאו אתה
שומע הן לפיכך לא חולין שאוכל לך אסור דמשמע לא חולין להוי אלא קרבן והכא קאמר חולין לא אוכל לך מותר ומוקים לה בגמ'
כר"מ דאע"ג דאיכא למשמע מה שלא אוכל לך חולין הא מה שאוכל לך לא יהא חולין אלא קרבן דלרבנן אסור ולר"מ מותר ועוד
למעלה למה פסק כחכמים והא קי"ל כר"מ דבעינן תנאי כפול. +